

Eleonore als nieuwe aanwinst in de Veerhaven

Eleonore, hoogaarsjacht van twee Rotterdamse zwagers (*deel I*)

Tussen 1915 en 1930 maakten 45 platbodems voor kortere of langere tijd deel uit van de vloot van de de Koninklijke Roei- en Zeilvereniging De Maas. Tegen het einde van deze periode waren er nog maar negen platbodems in de Veerhaven aanwezig. Wel verscheen er in 1930 nog een prachtige aanwinst: het 16 meter lange houten hoogaarsjacht *Eleonore*.

Door: Frits van der Mark

Opdrachtgevers voor dit op de werf van Melis van Duijvendijk op Tholen gebouwde jacht, waren de Rotterdamse zwagers Jacob Mees en Cornelis van Stolk. De *Tholense Courant* deed melding van de tewaterlating van de *Eleonore* op 11 juli 1930 en noemde als wetenswaardigheden: 'Het jacht is 16 meter lang en uitgevoerd in blank eiken. Het is voorzien van een motor van 35 P.K. als hulpkracht'. Een jaar eerder was bij dezelfde werf de hoogaars *Dolfijn* voor Rudolf Schönberg gereed gekomen (zie het artikel van Jan Paul Loeff in *SdZ* 2020.7). Twee weken later is in dezelfde krant te lezen dat met de *Eleonore* een 'stabiliteitsproef' is uitgevoerd: 'Zaterdag werd een staaldraad aan de mast bevestigd en het jacht een heel eind omgetrokken, waarbij een ander vaartuig reeds zou zijn gekapseisd. Het jacht hernam bij het vieren van den draad direct zijn normale positie'.

De *Eleonore* was vernoemd naar de moeder van Jacob Mees. Jacob was geboren in 1885, kwam uit het bekende bankiersgeslacht en was getrouwd met de oudste zus van *Eleonore's* mede-eigenaar Cornelis van Stolk. Cornelis was geboren in 1897 en kwam uit een familie van graanhandelaren.

Bewegende beelden van de *Eleonore*

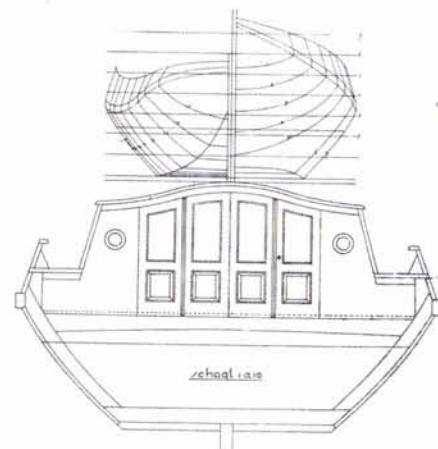
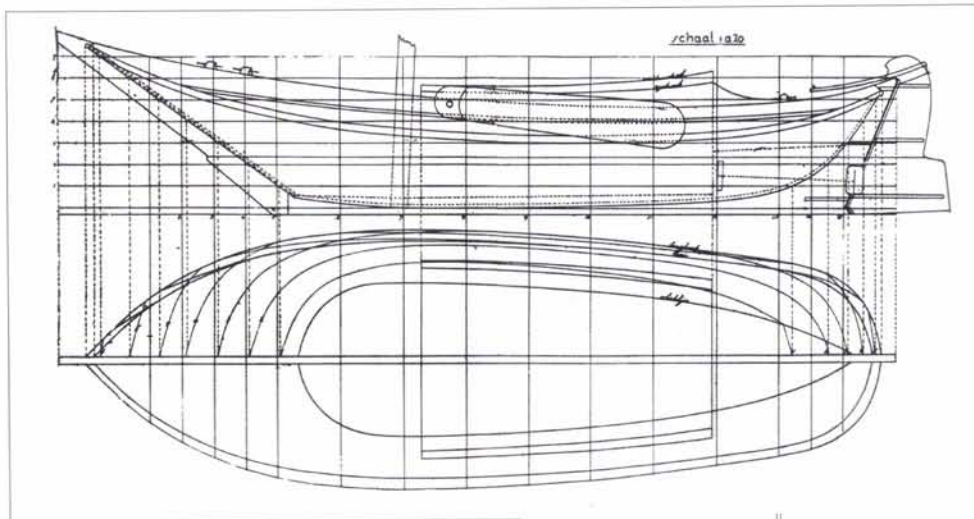
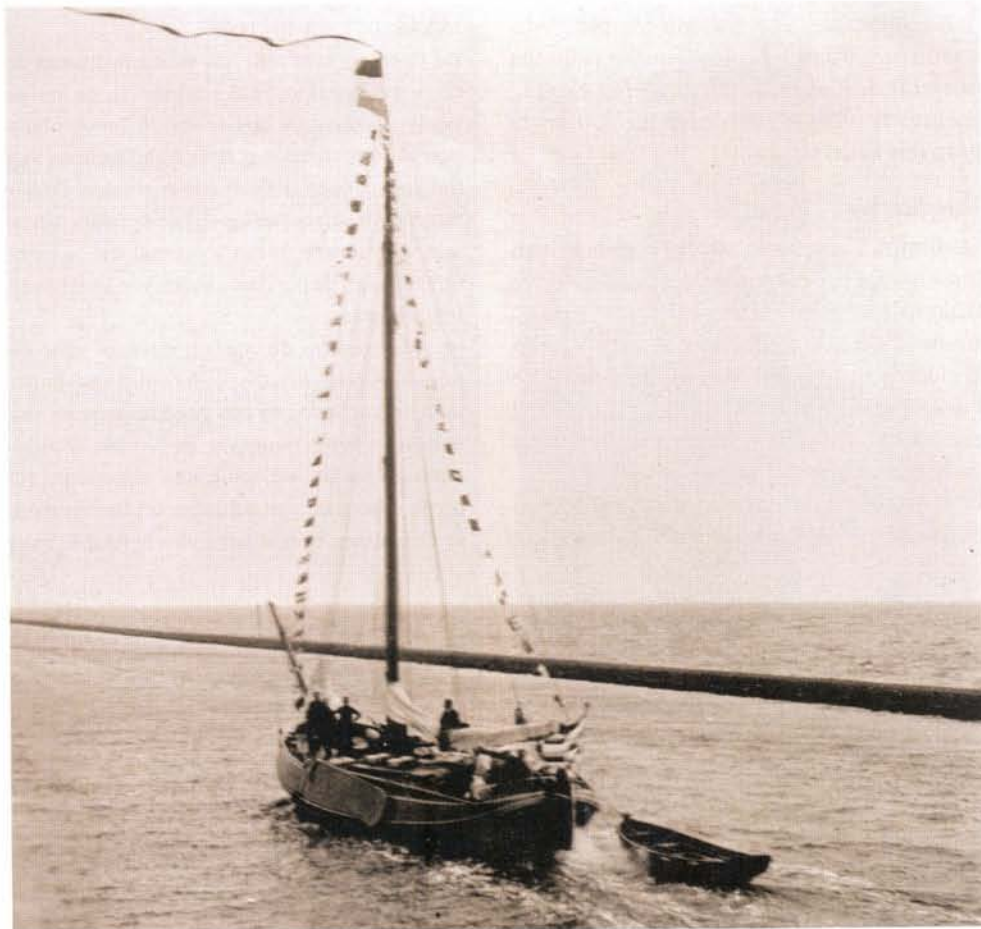
Van de hoogaars zijn slechts enkele foto's bekend, maar er is wel een schat aan filmmateriaal bewaard gebleven. Jacob Mees was namelijk een talentvol en fervent amateurfilmer. Hij liet zestig blikken met 16 mm-film na, materiaal dat hij over een periode van dertig jaar opnam. Een kleinzoon liet de films digitaliseren en schonk het materiaal aan het EYE Filmmuseum in Amsterdam.

Een artikel van de filmresearcher Vera de Lange over de filmcollectie van Jacob Mees is getiteld 'De muzen van een bankier'. Er zijn vier filmpjes waarin de *Eleonore* voorkomt, het jacht kan zeker tot één van de muzen (lievelingsonderwerpen) van Jacob Mees wor-

rechtsboven: De pas opgeleverde *Eleonore* op weg naar Rotterdam. Het oorspronkelijke onderschrift uit de *Waterkampioen* van 1930 luidt: 'met den langen wimpel, de nieuwe hoogaarts *Eleonore* van de heeren v. Stolk en Mees'.

rechts: Lijnenplan van de jachthoogaars *Eleonore*, gebouwd door Melis van Duijvendijk (1866-1940), en gepubliceerd door Jules van Beylen in *De Hoogaars*.

linksonder: Aan de muur van de mooie kamer van het voormalige woonhuis van de Duijvendijkwerf hangt nog steeds het halfmodel van de *Eleonore*. Voor de foto is het losgeschroefd en op de wefvloer gelegd.

den gerekend. Er is een vijfde filmpje (gedateerd 1928) waarop het figurerende jacht ten onrechte de *Eleonore* wordt genoemd. Na enig spuurwerk blijkt het om de boeier *Maaslust* te gaan (zie kader).

Familieschip

De filmpjes geven een aardig overzicht van hoe en waar er gevaren werd. Er valt uit op te maken dat de familie Mees ieder jaar ten minste twee maal een zeiltocht maakte. Er zijn beelden van Zeeland, van de Zuiderzee, de Friese meren en de rivier de IJssel. Aan boord zijn naast de familie een schipper, een maat en een dienstmeisje aanwezig.

Een filmpje uit 1930 begint met beelden van de Veerhaven in Rotterdam. De *Eleonore* ligt

MAASLUST, EX-VICTORIE

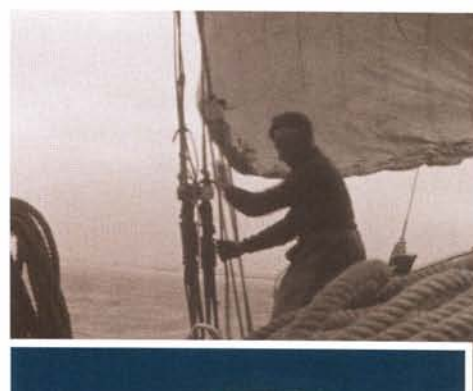
De *Eleonore* was niet het eerste jacht van de twee zwagers, in 1928 kochten ze de stalen boeier *Victorie*. De boeier van 14,5 meter lang was in 1923 gebouwd door Auke Holtrop van der Zee en naar verluidt een snel schip. Onder de nieuwe eigenaren kreeg het de naam *Maaslust*, vernoemd naar het herenhuis van de familie Mees aan de Parklaan, vlakbij de Veerhaven in Rotterdam.

In 1930 maakte de *Maaslust* plaats voor de hoogaars *Eleonore*. De boeier werd naar Engeland verkocht, kreeg een yawl tuigage en een stuurhuis. In het begin van de Tweede Wereldoorlog speelde het schip een bijzondere rol bij de evacuatie van soldaten uit Duinkerken. In drie reizen bracht het maar liefst 150 man

Boeier *Maaslust*, 1928 (Still uit een film van Jacob Mees)

naar Ramsgate over. De boeier ging verloren op het strand van Selsey tijdens een orkaan in de zomer van 1956.

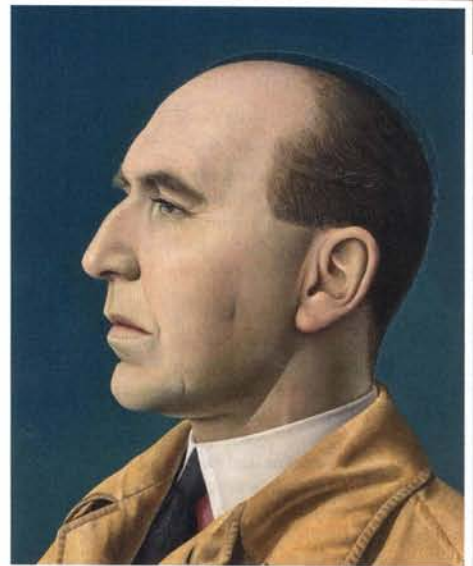

boven: Zes stills uit de films die Jacob Mees zelf maakte van het dagelijks leven aan boord

rechts: Jacob Mees door Pyke Koch, 1938

aan de hoofdsteiger en is in volle glorie vanaf de overkant gefilmd. Het schip is gloednieuw en zojuist van de werf uit Zeeland aangekomen. Beelden van de kuip en het dek zijn waarschijnlijk genomen vanaf een balkon van het clubgebouw van de Roei- en Zeilvereniging 'de Maas'. Met zijn zestien meter is het een groot jacht, haast net zo groot als de hoogaars *Velsa* (zie SdZ 2020.10), maar dan veel sierlijker. Onderweg worden de vier kinderen van het gezin Mees veelvuldig in

beeld gebracht: spelend, lezend, schrijvend of zwemmend. Met overgave wordt het koper op de bolders gepoetst. Een mooi tafereel is het beeld waarbij met regenachtig weer het jongste zontje het schip stuurt en de met een zuidwester getooide schipper zijn lange oliejas openhoudt om het jongetje droog te houden. Hij heeft geen oog voor de koers en kijkt alleen naar het jongetje. Met beter weer wordt er onderweg naar een koffergrammofoon geluisterd. In een ander filmpje is te zien hoe het dienstmeisje tijdens het varen een sok aan het stoppen is. Ergens aan een rivierkade brengen de schipper en zijn maat met zinken emmers water aan boord om het aan dek in de

zeilen in wat nog het meest lijkt op een Regenboog. Er staat een flinke wind, het grootzeil wordt gereefd. De schipper gaat mee en stuurt ook hier.

Op de terugweg van een tocht over de IJssel wordt het eiland Urk bezocht. Het lijkt een weekenddag te zijn: de *Eleonore* ligt statig in haar volle lengte aan de steiger met de masten van de Urker vissersvloot op de achtergrond. Het is opvallend dat de scheerhoutjes en de wimpels van de bidders en stuk langer zijn dan die van het hoogaarsjacht. Na Urk wordt Marken bezocht. Hier wappert veel was aan de drooglijnen en liggen de bleekveldjes vol. Verder klederdracht in overvloed, maar op twee jachtjes na is het Markerhaventje leeg. Opvallend is dat er zich in de vier filmopnames van de *Eleonore* slechts een enkel frag-

boven: Zeldzame foto van een zeilende *Eleonore* (coll. fam. Mees).

onder: Hoogaars *Caro* gepavoiseerd voor de wal. Op deze foto en de filmbeelden zijn aan beide zijden van de kuip luchthappers te zien. Mogelijk dienden deze om de ruimte onder de vlonders te ventileren.

tank te gieten. Ligplaatsen die in beeld komen zijn kades of steigers. Vooral op de rivieren wordt geankerd, met het achterschip dicht bij de wal of een krib. Een enkele keer komen zeilende binnenvaartschepen in beeld.

In 1932 is het helmhout vervangen door een stuurrad, op het achterplechtje ligt nu een grote platte trommel voor de stuurkabel. De beelden van Friesland laten lege plassen en vaarten zien. Alleen bij de doorvaart door de dorpskern van Akkrum is er volk op de been, het voorbij varende jacht is een bezienswaardigheid. De starttoren aan het Sneekmeer komt in beeld, een deel van het gezin gaat daar

ment bevindt waarop het jacht zeilend is te zien. Van de twee eigenaren was Mees de wat minder fanatieke zeiler. Zijn interesse was breder, hij had een groot netwerk in de Rotterdamse culturele wereld en was bevriend met een aantal bekende kunstenaars waaronder Pyke Koch, die hem heeft geportretteerd. Verder was hij een flamboyante levensgenieter, hield van snelle auto's en had zijn eigen vliegtuigje.

Wedstrijden en verkoop

Een aantal uitslagen van zeilwedstrijden zijn in historische kranten teruggevonden. De eerste is van oktober 1930, dus drie maanden na de tewaterlating, en staat vermeld in de *Ierseksche en Thoosche Courant*. Onder het kopje 'Mooi succes' is te lezen: 'Zondag jl. heeft het jacht *Eleonore* al onder zeer ongunstige omstandigheden bewezen dat het zeewaardig en een goed zeiler is. Het verwierf in

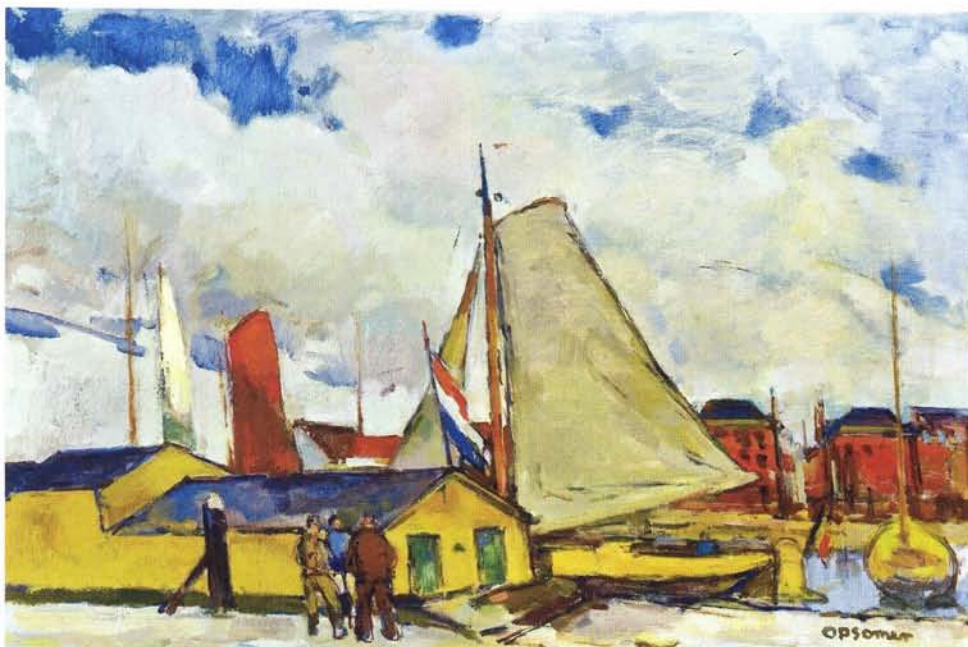
ISIDORE OPSOMER, 1878-1967

Isidore Opsomer was afkomstig uit Lier, studeerde daar aan de kunstacademie en later ook in Antwerpen. Hij blonk uit als schilder van stadsgezichten, landschappen en bloemstukken. Toch is hij het meest bekend geworden door zijn portretten van prominente figuren uit de culturele, politieke en wetenschappelijke wereld. De meest bekende voorbeelden hiervan zijn Koning Leopold III en de eveneens uit Lier afkomstige schrijver en dichter Felix Timmermans.

Rond 1900 won hij een aantal belangrijke prijzen en ging hij lesgeven aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog vluchtte Opsomer naar Engeland en verbleef later in Nederland waar hij tentoonstellingscommissaris van de Belgische regering was.

In die periode kwam hij in contact met een aantal Nederlandse kunstenaars waaronder Breitner. Na de wapenstilstand blijkt zijn atelier in Lier verwoest te zijn. Opsomer gaat in Antwerpen wonen en geeft daar les aan de kunstacademie. In 1926 werd hij directeur aan het Nationaal Hoger Instituut voor Schone Kunsten in Antwerpen, later schoppte hij het daar ook nog tot directeur van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten. In 1940 verhiel Koning Leopold III hem in de adelstand, zijn wapenspreuk luidde: 'Maar zomeren zal 't'.

Naast portrettit was Opsomer de schilder van de weidse luchten en het water. Hij was immers een verwoed zeiler, met zijn jacht *Caro* bevoer hij graag de Zeeuwse- en Hollandse wateren. Werken van Opsomer zijn te vinden in tientallen musea in Europese steden waaronder Rotterdam en Amsterdam.

boven: Zelfportret op de *Caro*, aquarel van Opsomer

onder: Jachthaven te Dordrecht, met voor de wal de hoogaars met Belgische vlag

den wedstrijd van de zeilvereniging de Maas te Rotterdam op den Waterweg en Noordzee de tweeden prijs. Stuurman was de heer M. van Duijvendijk, die bewezen heeft dat hij, behalve een kundig scheepsbouwer ook een goed zeiler is'.

Ook in de officiële uitslagen van deze wedstrijd wordt de naam van Van Duijvendijk als roerganger gemeld. Het is in die periode de gewoonte dat naast de naam van de eigenaar ook die van de stuurman wordt vermeld. Het valt op dat dit na de eerste wedstrijd van de *Eleonore* steeds Cornelis van Stolk is, blijkbaar was hij de meest competitieve zeiler. Dat

wordt nog eens bevestigd door het gegeven dat Van Stolk na de verkoop van de *Eleonore* bleef zeilen. Bij wedstrijduitslagen van de Maas uit 1938 en 1939 komt bij de Fast Cruiser klasse een jacht voor met de naam *Eleonore II* met als eigenaar C. van Stolk. In 1934 werd de *Eleonore* verkocht aan de Vlaamse kunstschilder Isidore Opsomer.

Van Maas naar Schelde

Het jacht krijgt een nieuwe naam: *Caro*, en een ligplaats bij de Royal Yacht Club de Belgique (RYCB) Antwerpen. Terwijl in de Rotterdamse Veerhaven het aantal platbodems al lange tijd daalt, neemt het in Antwerpen nog toe. In 1938 staan alleen al achttien hoogaarsjachten bij de RYCB ingeschreven. Het hoogaarsjacht was in die periode ook populair bij een aantal andere

Vlaamse schilders. Naast Opsomer waren dat bijvoorbeeld Constant Permeke (1886-1952) met de *Zeeuw* en de eerder genoemde Rudolf Schönberg (1901-1943) met de *Dolfijn*. Na de Eerste Wereldoorlog werden er weer regelmatig zeilwedstrijden op de Schelde gehouden. Tijdens de bekende 'Week van de Schelde' voer men in drie klassen met alle soorten jachten van Antwerpen naar Bath en terug. Inzet was het felbegeerde Scheldejuweel. Al direct na de overname door Opsomer in 1934 is de *Caro* in het eindklassement van deze wedstrijd eerste in haar klasse. Bij de deelnemers in de jaren dertig zijn de platbodems van RYCB zoals de *Jetty*, *Cecilia*, *Dolfijn*, *Gaby*, *Tenace*, *Pax*, *Marie-Therèse* en *Thistle III* aanwezig.

Opsomer is een vooraanstaand lid van de RYCB, dat mag blijken uit een krantenberichtje uit 1935. In dat jaar brengt kroonprins Olaf van Noorwegen een bezoek aan België. Hij is een fervent zeiler en laat weten dat hij graag met een platbodemschip zou willen zeilen. Een Antwerpse krant schrijft: 'Incognito begaf de prins zich naar de Royal Yacht Club de Belgique alhier, waar de *Caro*, het jacht van den heer Opsomer al geheel opgetuigd gereed lag. Gedurende het grootste deel van de tocht stuurde de prins zelf. Het zal allen Belgische en Nederlandse zeilliefhebbers een genoeg doen te vernemen, dat de prins die een kenner is zijn groote bewondering voor het jacht heeft uitgesproken'.

Jachthaven te Dordrecht

Opsomer kwam met z'n *Caro* regelmatig in Dordrecht. Dat is terug te zien in het schilderij met de titel: 'Jachthaven te Dordrecht'. De archivaris van de KDR&ZV laat aan de hand van het schilderij weten: 'Het schilderij is onmiskenbaar in de haven van de vereniging gemaakt want het gebouw op de voorgrond is het onderkomen van de roeiers en hun vaartuigen dat in die tijd nog in de Nieuwe Haven lag'. Centraal in beeld is een platbodemschip met gehele zeilen geschilderd. Op het roer een Belgische vlag, het jacht kan heel goed de *Caro* zijn. Het schilderij is niet gedateerd, maar Opsomer maakte in 1953 een schilderij met hetzelfde beeld, alleen met minder details en kleur. Een datering rond die periode lijkt dus voor de hand te liggen.

Het zal bij de KDR&ZV geweest zijn dat Opsomer een Dordts burger en verenigingslid leerde kennen die in het tweede deel over de *Caro* ex-*Eleonore* een allesbepalende rol zal spelen.

Met dank aan: Dirk van Duijvendijk, Jonathan Mees (Amsterdam), Jan Eissens (SSRP), Jan Paul Loeff (Veere), Patrick van den Bulk, RYCB Antwerpen